Plácido Domingo, bariton?

(Costin Popa – 3 martie 2010)

Un mare cântăreţ-actor

Bariton? Aşa a început să cânte pe scenă, în 1957, într-un rol de zarzuelă, alături de mama sa. După doi ani, a audiţionat la Opera Naţională din Mexico City, tot ca bariton dar, cu acel prilej, i s-a solicitat să încerce şi câteva portative tenorale. Recunoscându-i-se vocalitatea adevărată, a fost imediat angajat ca tenor. Au fost începuturile unei cariere fulminante care continuă şi în prezent, la 69 de ani.

O performanţă absolut remarcabilă pentru o voce lirică masculină înaltă şi nu numai. Chiar şi başii şi baritonii, a căror longevitate artistică este fiziologic sporită, se opresc cu ceva timp înainte.

Desigur, vocea - caldă şi velurată - este o premisă indispensabilă. Dar secretele lui Domingo stau în rezistenţa incredibilă a aparatului său fonator cu toată musculatura care îl ajută, în sănătatea vocală de invidiat, în tehnica – dacă nu ideală, ca în manuale – cel puţin suficient de asiguratoare pentru a-i dărui confortul în cânt şi rezistenţa la anduranţă. Acestor daruri li se circumscriu muzicalitatea, simţirea artistică intensă, expresivitatea scenică, energia fizică şi mentală bine conservată. Produsul? Nu un vocalist de referinţă (à la Pavarotti), ci un mare cântăreţ-actor al scenelor lirice.

Incursiuni baritonale

După o primă tentativă cu rolul Figaro din **Bărbierul din Sevilla** de Rossini în 1992 pe disc, primită cu răceală de critici, recent, Plácido Domingo şi-a amintit din nou de adolescenţă şi, ambiţios, a invadat teatrele celebre cu rolul titular, de bariton, din **Simon Boccanegra** de Verdi. L-a cântat deja la Staatsoper unter den Linden din Berlin, la Metropolitan din New York, urmează Opera din Zürich, Teatro alla Scala din Milano, Opera Regală Covent Garden din Londra, Teatro Real din Madrid. Atracţia pentru public a fost maximă, succesul comercial, garantat. Artistul este o mare vedetă, lumea se înghesuie să-l vadă într-un rol atipic şi, în plus, se gândeşte că ar putea fi una din ultimele ocazii de a-l admira pe scenă, deşi agenda tenorului autoapreciat bariton se completează an de an.

În Bucureşti, a putut fi văzut în transmisia directă de la Metropolitan, pe marele ecran, a operei **Simon Boccanegra**. N-am fost prezent, comentam în studio transmisia simultană radiofonică, pentru posturile România Muzical şi România Cultural. După seara cinematografică, am auzit aprecieri dintre cele mai elogioase, practic fără rezerve, venite din diverse medii. Domingo a sedus cinefilii operatici, toată lumea a apreciat trăirea intensă, jocul de scenă, implicarea în spectacol. Nu mă îndoiesc nici o secundă că ar fi fost altfel. Ca actor, este copleşitor în orice tălmăcire.

Raportul timbru-rol

Din unghi sonor, epurat de vizual, o evaluare mai profundă se impune. În tot acest cor laudativ, nu trebuie uitat niciun moment că fundamentele vocale au pornit de la o bază falsă. Timbralitatea lui Domingo este în mod clar de tenor iar rolul Boccanegra este scris pentru bariton. Chiar dacă trecerea anilor i-a mai adumbrit culoarea glasului – nu suficient pentru a fi considerată de bariton -, chiar dacă artistul îngroaşă unele sunete – cu grijă pentru a nu se decalibra şi a strica linia sonoră -, spaniolul rămâne indubitabil tenor. Desigur, notele grave, pe care nu le poate evita fiind scrise pentru bariton, rezonează surd şi opac. Cu cele înalte n-a avut probleme, ambitusul nefiindu-i integral solicitat.

Dar de aici, de la nepotrivirile de culoare, preceptele ştiinţifice ale esteticii vocale ne duc într-o altă arie de analiză, aceea făcută prin prisma stilisticii romantice – căreia opusul verdian îi aparţine pe de-a-ntregul – cu tot ce decurge în ceea ce priveşte raportul timbru-rol.

Cristalizarea corespondenţei între culoarea, calibrul timbral şi personalitatea personajelor a fost unul din marile câştiguri ale operei romantice, care a depăşit desele edulcorări baroc-belcantiste dar a preluat de la acestea ce era mai bun şi mai valoros. Când melodrama a început să accepte realismul şi l-a contrapus ambiguităţii timbrale de secol XVIII şi debut de secol XIX, belcanto-ul a dispărut ca stil pur. Ni s-au propus eroi pasionali, cu afişare liberă a sentimentelor, depărtaţi de cei cărora hedonismul le era exprimarea de căpătâi. A fost un mare pas înainte, continuat apoi de lirica veristă în drumul către drama muzicală şi alte teritorii apropiate de epoca noastră.

Îmbrăţişând conflictele romantice, pornind de la aceste raporturi şi particularizând, Verdi şi-a construit personajele cu preciziune: îndrăgostiţii sunt tenori – simboluri ale tinereţii şi idealurilor, opozanţii – duşmani, rivali, complotişti, răzbunători etc. - sunt baritoni sau başi.

Taţii verdieni

O categorie însemnată de eroi verdieni baritoni sunt taţii. Îi numesc aici pe Nabucco, Francesco Foscari, Miller, Stankar (**Stiffelio**), Rigoletto, Germont, Simon, Egberto (**Aroldo**), Amonasro..., părinţi nobili sau rudimentari, generoşi sau vindicativi, patrioţi sau terorişti, blânzi sau aroganţi, raţionali sau absurzi.

Prin timbralitatea tenorală intrinsec - nativă a lui Domingo, raporturile se schimbă radical şi dramatic. În **Simon Boccanegra**, duetul cu Amelia, între tatăl Simon şi fiica sa soprană, sună ca între doi... amorezi, confruntarea dogelui Simon cu Gabriele, şi el tenor, nu mai evidenţiază diferenţa timbrală bariton-tenor, ambii sunt tenori de parcă ne-am situa în plină vocalitate belcantistă rossiniană transportată în scriitură romantică. Verdi n-ar fi fost de acord să i se dea la gunoi conceptul său evolutiv, pe care l-a dus spre înalte culmi de măiestrie.

Şi pentru a sublinia o dată în plus importanţa raportării corecte între timbru şi rol, trebuie spus că, în estetica vocală, chestiunea culorii de glas se pune şi mai subtil decât aici, unde devierea este flagrantă şi grosolană. Chiar în cadrul aceluiaşi tip de voce, pretenţiile sunt foarte severe. Există tenori cu culoare de un lirism pur care nu pot conferi pondere personajelor spinte sau chiar dramatice în interpretarea cărora se aruncă orbeşte. Există tenori eroici cu sonoritate metalică, atât de seduşi de poetica unor îndrăgostiţi încât încearcă să-i descrie cu voci de stentor. Şi să nu credem că problemele se limitează doar la acest tip de glas. Sopranele, mezzosopranele, baritonii, başii

cad deseori în aceleaşi erori. Din păcate, star-sistem-ul de azi le încurajează. Dacă nu impresarii şi managerii, cel puţin criticii şi publicul trebuie să dea atenţia cuvenită fenomenului. Cu reacţii pe măsură. Pavăza în jurul raportului corect timbru-rol trebuie întărită.

Va continua renumitul tenor spaniol cu asemenea incursiuni? Vor mai exista şi alţi temerari? Un singur răspuns. Sper că nu.

Una peste alta, rememorând ceea ce am scris în primele paragrafe şi dând Cezarului ce-i al Cezarului, chapeau-bas Plácido Domingo pentru toate eforturile şi aportul adus culturii! Dar nu trebuie uitat niciun moment că estetica vocală şi specificul romantic verdian din **Simon Boccanegra** suferă.

P. S. Am făcut aceste notaţii înainte să aflu că tenorul va fi supus unei intervenţii chirurgicale nelegate de aparatul fonator. Sunt convins că, după perioada de convalescenţă, va reveni pe scenă. Marile spirite sunt adânc devotate misiunii şi darurilor lor.